

Opmerkingen op

Concept Aanvullingswet Bodem Omgevingswet en Memorie van Toelichting

Algemene opmerkingen:

- Uitvoeringregelgeving wordt nog gemaakt, hier wordt vaak naar verwezen. Onduidelijk wat hier nu precies allemaal in komt te staan. Daarom ook lastig te beoordelen.
- Er wordt gesproken over maximale waarden en voorkeurswaarden. Het is onduidelijk wat dit voor waarden (kunnen) zijn. Wat is de link met achtergrondwaarden en interventiewaarden? Blijven deze nog bestaan?
- Over financiën wordt niet gesproken? Wel een heel belangrijk onderwerp i.v.m. verschuiving van bevoegd heden en taken naar gemeenten.
- Hoofdstuk 2, 3 en 4 Ow over de het instrumentarium sanering: De Wet bodembescherming heeft een instrument om de noodzakelijke maatregelen geheel of gedeeltelijk neer te leggen bij de eigenaar. Die mogelijkheid blijft na inwerkingtreding van de Omgevingswet wel bestaan via het overgangsrecht, mits de gevalbeschikking is genomen vóór inwerkingtreding. Vraag: dit betekent dat een beroep wordt gedaan op de RUD om gevalbeschikkingen te nemen. Hoe wordt omgegaan met gevallen waarbij er niet (tijdig) een gevalbeschikking is genomen? Welke financiële consequenties kan dit hebben?
- In de aanvullingswet bodem en de memorie van toelichting wordt weinig tot geen aandacht gegeven aan ecologische risico's. Waarom is hiervoor gekozen?
- Daarnaast zijn deze ook weinig gericht op de bodemverbreding:
Ondergrondkwaliteiten die je kunt vertalen naar bovengrondse doorwerking. De bodem (waterhuishouding, samenstelling, biodiversiteit, geomorfologie, etc.) kan van kennis voorzien die benut kan worden voor bovengrondse kwaliteit. Bodem zou dus eigenlijk voor in het traject van gebiedsontwikkeling moeten worden geschoven. Dat klinkt vanzelfsprekend maar dat is het nog niet. Dat komt omdat we gewend zijn te werken vanuit de bovengrondse werkelijkheid. Daar is niets mis mee, maar er is dus meer.

Artikel 19.9 a

3a: Kan het zowel veroorzaker als eigenaar of erfpachter zijn? Of is het uitsluitend eigenaar of erfpachter. Dat laatste is niet gewenst.

3c: Waarom alleen de nadelige gevolgen voor volksgezondheid? Het ecosysteem, etc. telt toch ook mee?! Verder kunnen bedreigingen ook gelden voor de andere bodemkwaliteiten (producerende, regulerende, informatievoorzienende en draag-kwaliteiten van de bodem).

Memorie van Toelichting

Hoofdstuk 1 Inleiding

- Inleiding. 1.1 algemeen, tweede alinea
“Locaties met onaantvaardbare humane, ecologische en verspreidingsrisico's (de zogenaamde spoedlocaties) zullen naar verwachting na inwerkingtreding van de Omgevingswet zijn aangepakt of beheerst.”

Wat als dit niet zo is? Wat gebeurt er dan met deze locaties? Of is dit beschreven in het overgangsrecht? Waarbij geschikte gevallen nog opgepakt kunnen worden volgens Wbb.

- Inleiding. 1.1 algemeen, 2de alinea

Met de afloop van het bodemconvenant in 2020 zijn naar verwachting toch alle risicolocaties aangepakt. In hoeverre match-t dit met de in werking treden van de omgevingswet?

- Inleiding. 1.1 algemeen, 3de alinea

pijler 2:

Een balans tussen risico's, en maatschappelijk gewenste activiteiten.

- ...dit is nog steeds alleen geredeneerd vanuit beperkingen en bedreigingen. Ook graag de kansen benadrukken die de bodem geeft. (ecosysteemdenken)
- Genoemd worden de chemische en fysische bodemkwaliteiten, maar ook de biologische bodemkwaliteiten spelen een rol.
- Verder ook denken aan de producerende, regulerende, informatievoorzienende en draag-kwaliteiten van de bodem

- Inleiding. 1.1 algemeen, vierde alinea

Er wordt verwezen naar omgevingsvisie en het omgevingsplan. Dat deze instrumenten bevatten om keuzen te maken en om een balans te vinden tussen risico's en maatschappelijk gewenste activiteiten. Dit is allemaal nog vaag. Welke instrumenten? Hoe kan dit concreet vorm worden gegeven. Wat is de relatie met de huidige bodemkwaliteitskaart en nota bodembeheer. Waarin ook functies en (gewenste) bodemkwaliteiten zijn vastgelegd?

Opmerkingen Hoofdstuk 2 Aanleiding en achtergrond

- Paragraaf 2.1. pagina 14, 2de alinea: Hoe denkt men om te gaan met 'Nieuwe gevallen'. Wordt dan ook eerder gekeken naar het gebruik van de bodem in plaats van de achtergrondwaarde als terugsaneerwaarde?.

- Paragraaf 2.2, pagina 15, 3de bullit:

Mijn inziens creëer je hierdoor een te grote versnippering in kwaliteit van de bodem en in regels waardoor het voor de burger en bedrijven juist weer niet overzichtelijker wordt. Te veel maatwerk is geen verbetering.

- Paragraaf 2.2.3, pagina 20, 3de alinea.

Op zich een begrijpelijk verhaal. Zo kan elke gemeente kiezen voor generiek beleid of voor gebiedsspecifiek beleid (zoals nu ook in het Besluit bodemkwaliteit). Het gevaar is echter wel dat er met heel veel verschillende maten wordt gemeten en het voor de burger en bedrijven niet overzichtelijker wordt. Aan de andere kant is het heel fijn om lokaal/regionaal beleid te kunnen maken omdat heel Nederland nu eenmaal niet hetzelfde is.

- Paragraaf 2.3.1., pagina 21/22, 1^e, 2^e, 3de alinea:

Deze alinea's zijn helaas met name gericht op de chemische bodemkwaliteit en niet gericht op de andere kwaliteiten en kansen die de bodem heeft en die eveneens zeer van belang zijn!!

- Paragraaf 2.3.1., pagina 22, 5de alinea:

Er staat dat de overheid maatregelen neemt bij risico locaties indien een eigenaar dit verzuimd. Welke overheid is dan aanzet. Gemeenten hebben doorgaans geen financiële

middelen meer om saneringen of beschermende maatregelen uit te gaan voeren. Is het niet slimmer een dwingend instrument (Last onder dwangsom bijvoorbeeld) op te nemen?

- Paragraaf 2.3.1., pagina 22, 6de alinea:

Als de bodemkwaliteit niet overeenkomt met de toegedeelde functie, en de functie wordt gerealiseerd, ontstaat er eveneens een publiek belang, omdat bedrijven en particulieren niet altijd uit eigen beweging risicoreducerende maatregelen nemen. Zij moeten kosten maken, waarvan zij niet direct de positieve gevolgen ondervinden of zich daarvan bewust zijn. Daarom is een kader ontwikkeld, waarbij, zoveel mogelijk door het stellen van algemene regels, in ieder geval bij het uitvoeren van een activiteit, zoals het bouwen van een bouwwerk met een verblijfsfunctie op verontreinigde grond, de risico's worden beperkt.

Ook deze alinea is geschreven vanuit de chemische bodemkwaliteit en niet vanuit de fysische. Is deze alinea ook te gebruiken/aan te passen voor bijvoorbeeld het houden van droge voeten tijdens hevige regenbuien in een vanuit de bodem gezien risicovol gebied?

- Paragraaf 2.3.1., pagina 22, 6de alinea laatste zin:

Is het niet dat dit nu al aan de orde is met herschikken isoleren etc. in plaats van afvoeren van de grond? Dit is, wat dat betreft, niet vernieuwend.

- Paragraaf 2.3.2., pagina 25, 4de alinea.

Gemeenten krijgen een bepaalde mate van vrijheid. Zoals al eerder is aangegeven. We krijgen dan een wirwar aan verschillende beleidsregels in Nederland en creëren we tevens een ongelijk speelveld (level playing field) voor burgers en bedrijven. De ene gemeente zal strenger zijn dan de andere gemeente. Aan de andere kant is het heel fijn om lokaal/regionaal beleid te kunnen maken omdat heel Nederland nu eenmaal niet hetzelfde is.

- Paragraaf 2.3.2., pagina 25 Laatste alinea:

Dit is wel een beetje vaag. Is het aan de regio's te bepalen wie uiteindelijk bevoegd is over het grondwater? Provincie, Waterschap of gemeente? Dan wordt het er helemaal niet overzichtelijker op. Ook hier geldt dat het soms juist handig kan zijn om lokaal/regionaal af te wijken. Echter hoe blijft het dan duidelijk voor derden?

Opmerkingen Hoofdstuk 3 Instrumentarium voor bodembeleid.

- Paragraaf 3.1 Instrumenten Omgevingswet voor uitvoering bodembeleid, pagina 26 laatste deel van de alinea:

“ Voor bodem worden de beleidsdoelstellingen waar nodig verwerkt in de instructieregels en de algemene regels zelf; de inzet van omgevingswaarden is vooralsnog niet voorzien. Via monitoring bepaalt de overheid of aan **omgevingswaarden** *1) wordt voldaan en wat de staat of kwaliteit van de fysieke leefomgeving is. De cyclische aanpak is een uiting van een paradigmawisseling: van behoud en bescherming naar een actieve aanpak om voortdurend te werken aan een goede kwaliteit *2) **en dus geen verslechtering** van de fysieke leefomgeving”

*1) **Omgevingswaarden: definitie is nog niet ingevuld.**

*2) **tekst toegevoegd in rood**

- Paragraaf 3.1 Instrumenten Omgevingswet voor uitvoering bodembeleid, pagina 29 onder omgevingsplan, 2de alinea

Een initiatiefnemer (burger of bedrijf) zal, als hij een activiteit op of in de bodem wil uitvoeren, eerst het omgevingsplan raadplegen om te zien, welke eisen er gesteld zijn, bijvoorbeeld of een onderzoek noodzakelijk is. Wanneer een onderzoek nodig is en daaruit blijkt dat er een bepaalde norm wordt overschreden, zal de initiatiefnemer maatregelen moeten nemen om de risico's te beperken. De verwachting is dat burgers en bedrijven meer vrijheid zullen ervaren als gevolg van de ontstane mogelijkheid om maatregelen in te passen in de eigen processen.

Opmerking: meer vrijheid ervaren is goed, echter dit moet niet als een “Vrijbrief” worden gelezen.

- Paragraaf 3.2 Ondersteunende instrumenten Omgevingswet voor bodembeleid;
Financiële bepalingen

Onder de omgevingswet worden de eigenaren verantwoordelijk bij historische verontreinigingen. Alle financiële instrumenten (m.u.v. bedrijvenregeling) uit de Wbb verdwijnen.

Bij nieuwe historische verontreinigingen die ook nog spoedeisend zijn de kosten voor de eigenaar. Komt hier een financiële regeling voor?

- 3.2 Ondersteunende instrumenten Omgevingswet voor bodembeleid, gedoogplichten 2de alinea

Voor bodem zijn er vier situaties te onderscheiden waarin het noodzakelijk kan zijn een gedoogplicht van rechtswege of bij beschikking op te leggen voor:

1. dulden van grondwaterbeheer;
2. maatregelen bij toevalsvondst in de bodem met onaanvaardbare risico's voor de gezondheid;
3. naleving zorgplicht bodem;
4. nazorg.

⇒ **Is er ergens ook iets dergelijks opgenomen voor bijv. Niet Gesprongen Explosieven (NGE) in relatie tot punt 2?**

- 3.2 Ondersteunende instrumenten Omgevingswet voor bodembeleid, financiële bepalingen

Financiële bepalingen

Hoofdstuk 13 van de Omgevingswet bevat financiële bepalingen die rechtstreeks betrekking hebben op besluiten. Het gaat om financiële bepalingen over vergunningen, leges en interbestuurlijke financieringsregelingen.

1e alinea; 2e deel:

Continuering van het verbod voor bodem zou betekenen dat binnen één omgevingsvergunning zowel legesplichtige als niet-legesplichtige onderdelen bestaan. Het streven naar integratie en uniformering is aanleiding om de bestaande uitzonderingen op de hoofdregel te schrappen. Met de intrekking van de Wet bodembescherming is het voormalige legesverbod opgeheven. Gemeenten en provincies mogen dan leges heffen voor besluiten die ze nemen op verzoek van burgers en bedrijven. Of ze daarvoor kiezen en zo ja, de hoogte daarvan is een keuze op basis van de voor- en nadelen van het heffen van leges.

⇒ **Conclusie: Dus wel leges mogelijk voor bodem?**

Paragraaf 3.3, 3.4 en 3.5

- 3.3. Het toepassen van instrumenten bij activiteiten
Het schema op pagina 34 is niet geheel duidelijk.
Wat is nu eigenlijk het verschil tussen enerzijds 'zorgplicht, preventieve bepalingen, maatregelen in bijzondere omstandigheden' en anderzijds 'verontreinigingen of aantasting voorkomen en direct gevolgen beperken en zoveel mogelijk ongedaan maken'?

Regelmatig wordt gesproken over 'onaanvaarbare risico's voor de gezondheid'. Wordt hiermee de gezondheid van mensen bedoeld of ook voor planten en dieren (ecologie)? En verdwijnt de risico's op verspreiding met de komst van de Omgevingswet?

- 3.3.1.1 Specifieke zorgplicht bodem

Vermeld wordt dat de zorgplicht van toepassing is op alle verontreinigingen die zijn ontstaan na 1987. Klopt dit? (asbest 1 januari 1993)

- 3.3.1.1. specifiek zorgplicht bodem, derde alinea

"Er zal- onder voorwaarden en wanneer mogelijk- ruimte worden gecreëerd voor het bedrijfsleven om de aanpak van bodemverontreiniging die onder de specifieke zorgplicht voor bodem vallen meer in te passen binnen de ontwikkelingen en processen van een bedrijf."

Het is natuurlijk goed om mee te denken met het bedrijven en te kijken hoe het e.e.a. efficiënt en kostentechnisch het beste opgepakt kan worden. Wel moeten we ervoor waken dat dit een afschuifconstructie wordt. En dat uiteindelijk de aanpak van een bodemverontreiniging niet bij de gemeente (vangnet) terecht komt.

- 3.3.1.2 ongewoon voorval, tweede alinea

Voor de definitie van een ongewoon voorval wordt verwezen naar de definitie zoals opgenomen in de Omgevingswet. Hier staat: *"Ongewoon voorval: gebeurtenis, ongeacht de oorzaak daarvan, die afwijkt van het normale verloop van een activiteit, zoals een storing, ongeluk, calamiteit, waardoor significante nadelige gevolgen voor de fysieke leefomgeving ontstaan of dreigen te ontstaan, waaronder: a. een geval van een inbreuk op vergunningvoorwaarden als bedoeld in artikel 8 van de richtlijn industriële emissies, of b. een zwaar ongeval als bedoeld in artikel 3, onderdeel 13, van de Seveso-richtlijn."*

Nu ken ik de Seveso-richtlijn niet, maar het lijkt er op dat ongewone voorvallen zoals wij ze kennen bij de bodem (bijvoorbeeld het kantelen van een vrachtwagen met olievaten, een ongeluk met een bovengrondse tank bij een agrarisch bedrijf etc.) hier niet onder vallen. Dit zijn toch ook ongewone voorvallen?

- 3.3.2 Instrumenten voor specifieke activiteiten

In het toekomstige stelsel staat niet meer 'het geval' centraal. In het nieuwe systeem bepaalt de activiteit de benodigde bodemkwaliteit en het gebied dat moet worden onderzocht. Vanuit het perspectief van de bodem is een aantal specifieke activiteiten gereguleerd. Het betreft:

- het bouwen van bouwwerken met een verblijfsfunctie
- grondwerk
- het toepassen van grond en bagger
- sommige wateractiviteiten

- 3.3.2.1 bouwen van bouwwerken met een verblijfsfunctie

"Het stellen van regels over deze bouwactiviteiten is noodzakelijk om te voorkomen dat er wordt gebouwd op een bodem die kan leiden tot risico's voor de gezondheid."

Bij het ontwerpen van deze regels, die vooral in de uitvoeringsregelgeving op grond van de Omgevingswet gestalte zullen krijgen, is een aantal uitgangspunten gehanteerd. Zo is voorzien in het hergebruiken van normen en regelingen die nu succesvol worden toegepast en wordt zoveel mogelijk aangesloten op de normensystematiek van geluid. De normering van de Wet bodembescherming is solide en wordt daarom in dit wetsvoorstel en de uitvoeringsregelgeving gecontinueerd."

Er wordt verwezen naar de uitvoeringsregelgeving. Deze moet nog gemaakt worden. Nog steeds onduidelijk wat hierin wordt opgenomen. Daarnaast wordt enerzijds verwezen naar normensystematiek van geluid en anderzijds naar normering Wbb. Dat lijkt elkaar tegen te spreken.

- 3.3.2.1 Bouwen van bouwwerken met een verblijfsfunctie; Normenkader bouwen van bouwwerken met een verblijfsfunctie.

Termen als streefwaarde en spoedgrens worden vervangen door voorkeurswaarde en maximale waarde. Tussen de maximale waarde en de voorkeurswaarde krijgt de gemeente de beleidsvrijheid om gebiedsgericht af te wegen welke eisen wij stellen aan de bodemkwaliteit. We kunnen in een omgevingsplan vaststellen boven welke grens niet meer gebouwd mag worden. Dit kan strenger zijn dan nu onder de Wbb. Bijvoorbeeld: gemeente heeft in een omgevingsplan aangegeven dat een bepaald gebied moet voldoen aan de functie wonen. Er wordt een woning gebouwd. Uit bodemonderzoek blijkt dat de kwaliteit voldoet aan Industrie. Er moet gesaneerd worden. Is dit de bedoeling? Daarnaast kan iedere gemeente afzonderlijke concentraties opnemen tot welk niveau gebouwd kan worden en ook nog per gebied. Is dit voor het bedrijfsleven nog duidelijk? Zie ook volgende opmerking.

In het Besluit bodemkwaliteit is het ook mogelijk om gebiedsspecifiek beleid te maken boven de interventiewaarde. Is de maximale waarde nog steeds afhankelijk van het gebruik. Want dat is bepalend of er een risico is of niet! Daarmee wordt het voor het bedrijfsleven namelijk wel duidelijk. Als een bepaalde gemeente vastlegt dat in hun gebied een bepaald gebruik wordt uitgesloten c.q. wordt toegestaan onder bepaalde (sanerings)voorwaarden dan is dat de beleidsvrijheid.

- Normenkader bouwen van bouwwerken met een verblijfsfunctie

MW= maximale waarde
VKW=voorkeurswaarde

Er wordt aangegeven dat boven de maximale waarde sprake is van onaanvaardbare risico's voor de gezondheid. Deze grens is gelijk aan het huidige criterium voor spoedeisende saneringen.

Gezondheid voor mensen of ook ecologie?

Gelijk aan huidig criterium voor spoedeisende saneringen, dus ook omvang (25 m³/ 100m³), sterke concentraties (boven interventiewaarde) en risico's??

Er zijn bijna geen spoedeisende sanering, dit zou betekenen dat bijna altijd een bestuurlijke afweging nodig is, toch?

Ook wordt aangegeven dat de verdere uitwerking van de maximale en voorkeurswaarden, plaats vindt in de uitvoeringsregelgeving. Nog geen duidelijkheid dus.

Gemeenten kunnen wel per gebied voorkeurswaarden opstellen. Dit afhankelijk van voorgenomen type bodemgebruik en de gewenste gebiedskwaliteit. Gemeenten krijgen de mogelijkheid om in hun omgevingsplan per gebied de grens vast te stellen waarboven niet kan worden gebouwd zonder dat de initiatiefnemer aanvullende maatregelen neemt. Zo kunnen gemeenten met hoge ecologieambities strenge eisen stellen en gemeenten met dichtbebouwde binnensteden lagere ambities.

- Aandachtsgebieden in verband met verplicht bodem

Kort samengevat betekent dit dat gemeenten gebieden aanwijzen waar bodemonderzoek nodig is. Vanuit de Omgevingswet wordt ingezet op minder verplichte bodemonderzoeken. Gebieden waar nog wel bodemonderzoeken nodig zijn, zijn bijvoorbeeld historische verontreinigde gebieden of locaties waar in het verleden bodembedreigende activiteiten zijn uitgevoerd.

“De onderzoeksplicht zal worden gekoppeld aan activiteiten van enige omvang. Voor bouwwerken met een verblijfsfunctie gaat het om bouwwerken die de grond raken, waar langdurig mensen verblijven.”

Wat is een verblijfsfunctie? Ook bijvoorbeeld scholen, gymzalen, werkplaatsen, stallen???

Definitie is er niet? Komt weer een grijs gebied?

En wat is 'enige omvang'?

- Risicoreducerende maatregelen

BUS wordt opgenomen in de uitvoeringsregels/ omgevingswet. Lokaal maatwerk is mogelijk. Hoe dit er precies uit komt te zien is nog niet duidelijk?

“Het registreren van dit type maatregelen is en blijft nodig. Onder de Wet bodembescherming werden deze geregistreerd in de gemeentelijke beperkingen registratie en in het kadaster, al dan niet verplicht op grond van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen. Hoe om te gaan met de registratie onder de Omgevingswet is een onderwerp dat nog in ontwikkeling is en zal verder vormgegeven worden in de uitvoeringsregelgeving.”

Nog helemaal niet duidelijk, maar wel erg belangrijk. Bij eigendomsoverdracht moet dit toch bekend zijn. Dit moet dus goed vastgelegd worden. Voorkeur bij kadaster. Zodat het bij uittreksels/ notaris naar voren komt.

- 3.3.2.2 Grondwerk, anders dan voor bouwactiviteiten met een verblijfsfunctie

“Bij de uitwerking van de uitvoeringsregelgeving onder de Omgevingswet zal worden bezien op welke wijze en bij welke activiteiten bodemonderzoek aan de orde is.”

Onduidelijk!!

- 3.3.2.3 Toepassen van grond en bagger

“Het voornemen is om de inhoud van deze regels (Bbk) grotendeels te verwerken in de uitvoeringsregelgeving onder de Omgevingswet, met enkele verbeterpunten die in de evaluatie van 2011 zijn benoemd.”

Grotendeels: wat wel en wat niet?

Wat zijn de verbeterpunten?

- 3.3.2.4 Wateractiviteiten

Dit gaat over grondwateronttrekking en infiltratie. Over deze activiteiten kunnen algemene regels worden gesteld. Deze activiteiten kunnen ook, in bij algemene maatregel van bestuur aangewezen gevallen, worden onderworpen aan een vergunningplicht. Het voornemen bestaat om in de uitvoeringsregelgeving in ieder geval regels te stellen over wateractiviteiten die een historische grondwaterverontreiniging kunnen beïnvloeden. Bij wateractiviteiten kan,

net als bij het bouwen van bouwwerken met een verblijfsfunctie en bij grondwerk, onderzoek naar de bodemkwaliteit aan de orde zijn.

Nog vaak allemaal. Wanneer dan vergunningplicht?

Er staat dat het voornemen bestaat om in de uitvoeringsregelgeving.... Deze is er nog niet.

- 3.3.3 Maatregelen bij een toevalsvondst in de bodem met onaanvaardbare risico's voor de gezondheid

Er staat nergens concreet wat nu een toevalsvondst is. Maar volgens mij gaat het om bodemverontreiniging die je op basis van alle kennis over de bodemkwaliteit niet zou verwachten. Het is niet volledig uitgesloten dat er sporadisch nog situaties kunnen voorkomen waar sprake blijkt te zijn van onaanvaardbare risico's voor de gezondheid.

“In het nieuwe bodembeleid staat de verantwoordelijkheid van de eigenaar voorop voor zijn eigendom, zijn gezondheid en de gezondheid van anderen, waaronder ook huurders. Het ligt voor de hand dat een eigenaar die bij toeval, bijvoorbeeld bij werkzaamheden, een historische verontreiniging ontdekt, zelf de nodige maatregelen neemt om gevaarstelling te voorkomen. Het kan soms gaan om een bodemverontreiniging met onaanvaardbare risico's voor de gezondheid.”

Wat wordt bedoeld met 'soms'. Betekent dit dat het ook kan gaan om bodemverontreinigingen zonder onaanvaardbare risico's??

“Wanneer de eigenaar niet onmiddellijk handelt of daartoe niet tijdig in staat is, krijgt de overheid de taak (als vangnet) de samenleving te beschermen tegen blootstelling aan die onaanvaardbare risico's voor de gezondheid. Er is voor gekozen om aan te sluiten bij het instrument ongewoon voorval in de Omgevingswet. Als de eigenaar of erfpachter nalaat risicobeperkende maatregelen te nemen, heeft de overheid de mogelijkheid om op te treden. De regeling voorziet daarbij in de mogelijkheid van kostenverhaal.”

Wat is dan de mogelijkheid van kostenverhaal? Welk instrument?

- 3.4 Voormalige stortplaatsen

Het beheer van stortplaatsen gaat over naar de Omgevingswet. De gemeente kan bij herontwikkeling hierover iets opnemen in omgevingsplan of visie. Bij onaanvaardbare risico's kunnen de instrumenten van dit wetsvoorstel worden gebruikt. Er wordt nog bezien of er nog aanvullende regels in de uitvoeringsregelgeving komen.

Nog onduidelijk dus of er nog aanvullende regels komen.

- 3.5 Overgangsrecht

Het overgangsrecht voorziet erin dat alle gevallen van bodemverontreiniging die op het tijdstip van inwerkingtreding van de Omgevingswet al in procedure zijn onder de Wet bodembescherming, op basis van het oude recht kunnen worden afgerond. Onder het overgangsrecht kan het volledige instrumentarium van de Wet bodembescherming worden toegepast. Voor Zeeland blijft voor deze bodemverontreinigingen dus de provincie het bevoegd gezag.

Bevoegd gezag gaat van de twaalf provincies en 29 gemeenten over naar alle gemeenten. Alleen voor de grondwaterkwaliteit heeft de provincie een rol die raakt aan bodemkwaliteit.

- a. Beschikking op ernstige bodemverontreiniging als criterium

“Als criterium voor de toepasselijkheid van het overgangsrecht geldt dat er wanneer de Omgevingswet in werking treedt een beschikking ‘geval van ernstige bodemverontreiniging’ is genomen. De beschikking ten tijde van inwerkingtreding van de Omgevingswet hoeft niet definitief te zijn. Eventueel bezwaar en beroep wordt op grond van het overgangsrecht conform het oude recht afgewikkeld.”

Bekeken wordt of gevallen van bodemverontreiniging die bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet nog niet zijn beschikt onder de Wet bodembescherming als een geval van ernstige bodemverontreiniging, maar waarvan het bevoegd gezag sterke aanwijzingen heeft dat deze voldoen aan de betreffende criteria van de Wet bodembescherming, op een lijst worden geplaatst. Deze lijst zal dan tijdig, voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet, gepubliceerd moeten worden en is daarmee kenbaar. Het bevoegd gezag op grond van de Wet bodembescherming heeft vervolgens tot 1 januari 2021 om deze gevallen alsnog te beschikken als een geval van ernstige bodemverontreiniging, waarmee deze gevallen onder het overgangsrecht van dit wetsvoorstel komen te vallen. Die gevallen van bodemverontreiniging kunnen dan op basis van de Wet bodembescherming worden afgerond.”

Wat zijn de sterke aanwijzingen om het als ernstig te beschouwen?

b. Geen vaste einddatum

Er is geen vaste einddatum voor het overgangsrecht. (Nazorg) gevallen blijven dus onder de Wbb vallen.

c. Bevoegd gezag status

“Een goede samenwerking is nodig tussen een provincie wanneer die bevoegd gezag is onder de Wet bodembescherming en de betreffende gemeente die onder de Omgevingswet voor bodem verantwoordelijk wordt. Omdat het voorstelbaar is dat de provincie op een gegeven moment deze taak wil beëindigen, bijvoorbeeld omdat nog maar weinig saneringen over zijn en het kostbaar is om hiervoor personeel in dienst te houden, bestaat de mogelijkheid van delegatie van die taak aan de gemeente. In het uitvoeringsprogramma van het bodemconvenant tussen overheden worden nadere afspraken gemaakt om dit praktisch in te vullen.”

Er is mogelijkheid van delegatie. In het uitvoeringsprogramma worden hier nadere afspraken over gemaakt. Kunnen er ook los van het convenant afspraken worden gemaakt tussen de betreffende provincie en de betreffende gemeenten. Zeker als een regionale uitvoeringsdienst deze taken op dit moment ook uitvoert. Wat is de rol van de uitvoeringsdienst hier.

En ook een belangrijke vraag die verder niet aan de orde komt: De bevoegdheid gaat van provincie naar gemeenten. De gemeenten hebben daar nu niet de expertise, capaciteit en de financiële middelen voor. Komt er vanuit het Rijk ook geld naar de gemeenten om deze nieuwe taak uit te voeren. Zo ja, hoe zit deze financiering eruit?

Waterbodems

Met de invoering van de Waterwet is er ook overgangsrecht voor de Wbb opgenomen. Op moment dat er wordt ingestemd met een evaluatieverslag verliest de Wbb zijn gelding.

Voor mij is onduidelijk of de Waterwet ook in de Omgevingswet wordt ingepast? Zo ja, wat is dan het overgangsrecht van de Waterwet.

Opmerkingen Hoofdstuk 4 Verhouding tot bestaande en voorgenomen regelgeving en beleid.

- Paragraaf 4.4 verhouding tot privaatrecht, onder Overeenkomsten (afkoop), pagina 51:

“De huidige Wet bodembescherming kent het instrument gebiedsgericht grondwaterbeheer. Dat instrument is ontworpen als oplossing voor de vermenging van meerdere pluimen in het grondwater, die moeilijk te herleiden zijn tot een individuele bron. Het instrument houdt in dat enerzijds de saneringsplichtigen in een gebied de bron van grondwaterverontreiniging op hun terrein saneren, terwijl anderzijds een bestuursorgaan het beheer van de pluimen in het grondwater op zich neemt. De saneringsplichtigen betalen gezamenlijk de kosten van dat – meestal zeer langdurige – beheer.

De gebiedsbeheerder kan een privaatrechtelijke overeenkomst sluiten met de saneringsplichtigen. De overeenkomst gaat vooral over de financiële vergoeding die de saneringsplichtige betaalt (afkoop). Die saneringsplichtigen zijn dan van rechtswege een publiekrechtelijke verplichting kwijt.

Omdat de saneringsplicht in de toekomst (na inwerkingtreding van het onderhavige wetsvoorstel) niet meer zal bestaan, ontbreekt alsdan een behoefte voor het sluiten van bedoelde afkoopovereenkomsten.

Het streven is wel om ook in de toekomst te faciliteren dat een bedrijf dat bodemmaatregelen gaat nemen die volledig kan uitbesteden aan een zogenoemde ontzorgorganisatie. Het bedrijf dat bodemmaatregelen wil (laten) nemen zal dan een overeenkomst van opdracht en vertegenwoordiging sluiten met een ontzorgorganisatie. Doel van de overeenkomst is het laten uitvoeren van publiekrechtelijke verplichtingen. De bedoeling is dat ontzorgorganisatie het aanspreekpunt is voor het bevoegd gezag, ook voor toezicht en handhaving. In de uitvoeringsregelgeving zal de verhouding tussen publiekrechtelijke en privaatrechtelijke bevoegdheden aan de orde moeten komen, opdat duidelijkheid bestaat over het vraagstuk van de tweewegenleer en onaanvaardbare doorkruising”

Opmerking: over verhouding tot privaatrecht bij afkoopcontracten bij saneringen: wat voor financiële consequenties gaat de instelling van ontzorgorganisaties voor gemeenten hebben? Is dit ook van belang voor stortplaatsen? Hoe wordt hier het monitoren gedurende tientallen jaren geregeld? Als een bedrijf failliet gaat, wie neemt dan het ontzorgen over en worden beheersgegevens centraal geregistreerd?

Artikel 7 uit het bodemconvenant is niet terug te vinden in de aanvullingswet en memorie van toelichting.

Artikel 7: Diffuse bodemverontreiniging

7.1 De Bevoegde overheden Wbb bewerkstelligen, voor zover dat nog niet is gebeurd en voor zover nodig in samenwerking met de gemeenten die geen Bevoegde overheid Wbb zijn, dat in gebieden met Diffuse bodemverontreiniging met onaanvaardbare humane risico's helderheid bestaat over in dat gebied op te volgen gebruiksadviezen, teneinde deze risico's te minimaliseren. Zij leggen gebruiksadviezen vast in voor een ieder raadpleegbare documenten. Zij stellen voorts beleid op voor werkzaamheden in deze gebieden die het risico op blootstelling of verplaatsing vergroten, zoals graafwerkzaamheden.

7.2 Indien in een gebied met Diffuse bodemverontreiniging onaanvaardbare humane risico's aanwezig blijken te zijn en deze risico's niet door het opvolgen van gebruiksadviezen tot een aanvaardbaar niveau kunnen worden teruggebracht, dragen de Bevoegde overheden Wbb ervoor zorg dat deze risico's zo spoedig

7

mogelijk worden beheerst. Voor het definitief wegnemen van de risico's wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van natuurlijke momenten, zoals herontwikkeling. De Bevoegde overheden Wbb die het betreft nemen de aanpak van deze verontreinigingen in hun programmering op.

OPMERKING: Dit artikel moet nog ingebed worden in de aanvullingswet!

Begrippenlijst

Bovengrond: Toplaag van de bodem (globaal tot 1,0 m beneden het maaiveld). In bodemonderzoeken wordt meestal 0,5 meter –mv aangehouden als bovengrond. Dit aangezien de bovenste 50 cm bewerkt wordt.

Tip en wens

Het lijkt verstandig dat de positie van ondergrondse voorzieningen (o.a. in het kader van bodemsanering) digitaal beschikbaar komen. Vervolgens kan er app gemaakt worden met een plattegrond en alle ondergrondse voorzieningen (ook kabels en leidingen, WKO, geothermische voorzieningen, ligging van restverontreinigingen, etc.). Als gemeenten die de zorg van bodemverontreiniging overgedragen krijgen willen we graag deze digitale informatie en een makkelijke manier om deze te raadplegen (app?!).

Bijlage: Reactie internetconsultatie Aanvullingswet bodem Omgevingswet

Wij hebben kennis genomen van de conceptversie van de Aanvullingswet bodem Omgevingswet die in de internetconsultatie is voorgelegd. Wij kunnen ons vinden in de omschreven hoofdlijnen van het nieuwe beleid. Door middel van deze reactie willen wij echter wel een aantal zorgpunten onder de aandacht brengen.

In de eerste plaats is er de wens om bodem meer te naderen vanuit de gedachte van een ecosysteem. Ondanks het integrale karakter van de Omgevingswet lijkt de Aanvullingswet bodem nogal sectoraal ingestoken. Een ecosysteem met niet alleen bodem en water, maar inclusief kabels & leidingen, bomen en struiken, ondergrondse gebouwen en wat er nog meer in de ondergrond is te vinden. Alleen op deze manier kan invulling worden gegeven aan een integrale benadering van de ondergrondse ruimte.

Het I&M-uitgangspunt van een 'beleidsneutrale overgang' van de bodemwetgeving is dan ook niet op haar plaats. Er wordt bijvoorbeeld gerommeld aan de zorgplicht zoals die nu in de Wet bodembescherming staat. Bij een neutrale overgang zou dat niet het geval zijn. En als er dan toch geen neutrale overgang is, zou het goed zijn om direct de kanteling van het beleid en de praktijk mee te nemen (een kanteling die in overeenstemming is met de gedachte achter de Omgevingswet): van bodemsanering naar duurzaam landgebruik. Deze kanteling wordt aangestipt in de Aanvullingswet, is onderwerp van gesprek bij de implementatie van de Omgevingswet (de VNG wil alle gemeenten vragen om het ecosysteem nadrukkelijk mee te nemen in de voorbereidende analyses op hun Omgevingsvisie) en wordt opgepakt in het UP Bodemconvenant. Dat heeft in de praktijk grote gevolgen voor de manier waarop de bodem wordt beheerd, ingericht en verzorgd en indirect voor de ondersteunende wetgeving.

Grote zorgen zijn er over de zorgplicht. Daar waar het lijkt dat rondom de Aanvullingswet de gesprekken over het 'tandje minder' van de zorgplicht op gesprek wordt gebracht door het bedrijfsleven, vinden de aanwezigen dat juist een verbreding nodig is. Er zullen gemeenten zijn die constateren dat een aanpak nodig is om aantasting van het functioneren van het ecosysteem te voorkomen. Denk aan de rooibouw op landbouwgronden (bodemvruchtbaarheid neemt af), klimaatverandering (aanpak van verdichte en open bodem is nodig), bodemkwaliteit (naast chemisch ook ecologisch en fysisch) etc. Gemeenten zouden instrumenten moeten hebben om daar een ingreep in te kunnen plegen.

De instrumenten-mogelijkheden zijn mager in relatie tot de nieuwe gemeentelijke taken in de Omgevingswet. We willen niet alleen het zorgplicht-instrument behouden en verbreden, ze willen ook instrumenten ten aanzien van nieuwe inzichten ten aanzien van bodemkwaliteit (zie recente rapporten over asbest en lood), het aanspreken van veroorzakers van bodemaantasting (en niet alleen voor toevalsvondsten in combinatie met gezondheidsrisico's) en de handhaving van bestaande plannen (bijvoorbeeld gebiedsplannen ten aanzien van grondwater).

Als voorbeeld wordt de nazorg van voormalige stortplaatsen genoemd: uit de praktijk van de afgelopen jaren is gebleken dat door het ontbreken van instrumenten er niets gebeurt, tenzij het een interessante optie is voor een marktpartij. Op diverse plekken in Nederland zijn daardoor ongewenste situaties ontstaan waarbij het grondwater niet meer wordt gecontroleerd en de afdeklaag niet meer wordt beheerd.

1. Veranderende uitgangspunten

In de memorie zijn de beginselen en uitgangspunten van de nieuwe regelgeving beschreven. Ons inziens wordt in de tekst onvoldoende duidelijk gemaakt dat voor een aantal basisprincipes sprake is van een significante verandering.

De overheid heeft nu een belangrijke taak in het bewaken van de kwaliteit van de bodem en toepassing van grond. In het nieuwe stelsel krijgt de eigenaar of erfpachter meer ruimte om, binnen wettelijk vastgelegde normenkaders, zelf te bepalen wat een passende kwaliteit is. De vraag is wat dit betekent voor het principe "de vervuiler betaalt". In de memorie is dit nog onvoldoende uitgewerkt. Dit hangt in het bijzonder samen met de verschuiving waarbij een goede bodemkwaliteit onder de eigen verantwoordelijkheid van de eigenaar of erfpachter van een perceel komt te liggen.

Ook zien we het uitgangspunt dat in de Aanvullingswet een gelijkwaardig beschermingsniveau ten opzichte van de Wet bodembescherming wordt geboden, niet terug komen. Daar waar de huidige wet zich richt op mens en natuur, focust de Aanvullingswet zich op risico's voor de mens. Hiermee verdwijnen het belang van een goede bodemkwaliteit voor onze drinkwatervoorziening en de voorwaarden voor een rijke natuur met een grote biodiversiteit teveel uit het zicht. Daarnaast lijkt de focus op humane risico's op gespannen voet te staan met het voornemen om in afwegingen ook andere kwaliteiten van de bodem mee te nemen, zoals fysische kenmerken. Het begrip 'bodemaantasting' is ruim gedefinieerd, maar de Aanvullingswet lijkt zich toch vooral te richten op de chemische bodemkwaliteit. Dit strookt niet met het integrale karakter van de Omgevingswet, het gewenste ecosysteemdenken en het streven naar een circulaire economie.

Een uitgangspunt van de Omgevingswet is het verminderen van onderzoekslasten voor burgers en bedrijven. Dit wordt in de Aanvullingswet bodem uitgewerkt door minder beschikkingsmomenten en het vervallen van de noodzaak een geval van verontreiniging te onderzoeken. Bodemonderzoek blijft echter wel nodig vanuit andere kaders, zoals de arbo-regelgeving op grond waarvan de bodemkwaliteit in beeld moet worden gebracht voor werken in verontreinigde grond. Zonder een harmonisatieslag met andere regelgeving zoals arbo, zal in de praktijk hooguit zeer beperkt sprake zijn van vermindering van onderzoekslasten.

2. Decentralisatie

De beleidsherziening gaat uit van een verdere decentralisatie van de bodemtaken. De vergroting van de beleidsvrijheid voor gemeenten wordt door ons als een gunstige ontwikkeling gezien. Er komt echter nogal wat op de gemeenten af, met name op de gemeenten die momenteel geen bevoegd gezag Wet bodembescherming zijn. Wij vragen uw hulp bij de implementatie van de nieuwe regelgeving.

Een zorgpunt is de beschikbare capaciteit die voor de implementatie van de Aanvullingswet bodem nodig is. De meeste niet-rechtstreekse gemeenten (niet bevoegd gezag Wet bodembescherming) beschikken slechts over een beperkte capaciteit op het werkveld bodem. Het gaat daarbij niet alleen om technisch inhoudelijke kennis van bodemverontreiniging, maar ook om beleidsmatige en financieel juridische capaciteit die nodig is om bodem op een adequate manier in de integrale omgevingsvisie en het omgevingsplan op te nemen. Met het oog op het belang van digitalisering in de Omgevingswet, moet hierbij tevens gedacht worden aan capaciteit ten aanzien van het bodeminformatiebeheer.

Bij de implementatie zal ook de financiering van deze taakuitbreiding vorm moeten krijgen. Tijdens de looptijd van het huidige covenant bodem en ondergrond zal dat moeten gebeuren door een verschuiving van middelen van provincies naar de nieuwe bevoegd gezag gemeentes, na 2020 door voortzetting van Rijksfinanciering.

Om in de praktijk ervoor te zorgen dat op termijn de lasten voor de samenleving door verkeerde toepassing van grond in bouw-, groen- en infraprojecten toeneemt zijn goed toezicht en goede handhaving noodzakelijk. Dat betekent enerzijds intensivering van toezicht en handhaving door de capaciteit te vergroten, anderzijds door de nadruk op administratieve handhaving te verleggen naar controles in het veld. Concreet betekent dit meer controle op het daadwerkelijke grondverzet en –transport.

De afname van het aantal beschikkingen en omgevingsvergunningen en de doelstelling dat voorkomen moet worden dat activiteiten van enkelen nadelige gevolgen hebben voor velen, onderstreept het belang van het uitvoeren van toezicht. Naleving van de bodemregelgeving kan pas goed in beeld worden gebracht als er overal adequaat toezicht wordt gehouden. In de uitvoeringspraktijk vangen wij signalen op dat er momenteel niet in alle gebieden sprake is van toezicht. Om te kunnen zorgen voor voldoende capaciteit bij de decentrale overheden, zijn financiële middelen nodig. De memorie gaat hier niet nader op in en heeft daarom aanvulling.

Daarnaast dient er met het oog op de verdere decentralisatie aandacht te zijn voor de overdracht van dossiers en taken van de provincies aan de gemeenten. In het convenant bodem en ondergrond zijn afspraken gemaakt over een ‘warme overdracht’. Wij verzoeken u om de warme overdracht een onderdeel te laten zijn van de implementatie van de Aanvullingswet bodem.

Wij wijzen voorts op de constatering dat de regionale uitvoeringsdiensten en omgevingsdiensten op verschillende wijzen georganiseerd zijn en dat het niet zonder meer vanzelfsprekend is dat deze diensten een rol kunnen spelen bij de implementatie en toepassing van de nieuwe bodemregelgeving.

3. Grondwater

Er heeft al veelvuldig overleg plaatsgevonden tussen het ministerie en de koepels over de vraag welke taken iedere overheid heeft met betrekking tot het grondwater. Hoewel de memorie daar uitvoering op in gaat, vrezen wij toch dat er ongewenste situaties kunnen ontstaan omdat de overheden hun taken (en die van de andere bestuurslagen) verschillend interpreteren. Hiervan zou bijvoorbeeld sprake kunnen zijn als de gemeente vreest dat de verspreiding van een grondwaterverontreiniging leidt tot negatieve effecten in de toekomst en ingrijpen nodig vindt, terwijl de provincie oordeelt dat er vanwege het schaalniveau geen sprake is van beïnvloeding van het grondwaterlichaam en de beschikbare middelen op grond van haar watertaken niet toepasbaar acht. Mochten zulke situaties zich voordoen, dan is een centraal-decentraal “schakel” structuur in de keten onontbeerlijk. Wij verzoeken het rijk om een dergelijke “schakelstructuur” ook na afloop van dit convenant te organiseren en te ondersteunen.

We vragen ook uw aandacht voor de wijze waarop het gebiedsgericht grondwaterbeheer in de Omgevingswet een plaats zal krijgen.

4. Zorgplicht

In de memorie is beschreven dat de zorgplicht die in de Wet bodembescherming is opgenomen, beleidsneutraal wordt overgezet naar de uitvoeringsregelgeving. U beschrijft hierbij de bodem als een uniek en traag systeem dat moeilijk herstelt. Deze kenmerken van de bodem maken een specifieke zorgplicht voor bodem naast de algemene zorgplicht uit de Omgevingswet noodzakelijk. Dit is voor ons een belangrijk punt. De zorgplicht is een van de belangrijkste middelen waarin wij preventief een goede drinkwaterkwaliteit borgen. Wij waarderen daarom de bevestiging van dit eerder ambtelijk verwoorde standpunt in de memorie van toelichting. Desalniettemin zijn wij bezorgd over de daadwerkelijke invulling van deze zorgplicht in de uitvoeringsregelgeving, omdat wij signalen ontvangen dat de specifieke zorgplicht voor bodem mogelijk niet goed past binnen de f van

de Omgevingswet (focus op activiteiten). Instandhouding van de specifieke zorgplicht voor bodem is onontbeerlijk voor uitvoering van het principe “de vervuiler betaalt”.

5. Overgangsrecht

Op een aantal punten in de conceptversie spreken de voorgestelde wetsartikelen en de memorie elkaar tegen. Een belangrijk onderdeel hiervan vormt het overgangsrecht. Hetgeen verwoord is in artikel 3.1 komt niet overeen met de tekst uit paragraaf 3.5 en de artikelsgewijze toelichting. Het overgangsrecht is een belangrijk onderdeel van de herziening van de bodemregelgeving. Het is voor de gemeenten belangrijk om te weten welke verontreinigde locaties onder het overgangsrecht zullen vallen om in te kunnen schatten welke gevolgen de implementatie van de Aanvullingswet bodem heeft. Het is ons thans niet duidelijk of een overgangsregime zal gelden voor verontreinigde locaties waarvan in een beschikking is vastgesteld dat er sprake is van een ernstig, niet-spoedeisend geval van bodemverontreiniging. De locaties waarvoor zo'n beschikking is afgegeven zijn zeer divers; hieronder vallen ook omvangrijke verontreinigingen die nét niet aan het spoedcriterium voldoen. Aanpak van deze verontreinigingen kan vanuit verschillende perspectieven wenselijk zijn, ook als er op de betreffende locatie zijn activiteit of herontwikkeling is gepland. Wanneer deze verontreinigingen niet onder de reikwijdte van het overgangsrecht vallen, ontbreekt een mogelijkheid om hiervoor een saneringsplichtige aan te wijzen en vervalt de aanpak van deze verontreinigingen aan de overheid.

Daarnaast wordt onvoldoende duidelijk gemaakt hoe de uitvoering van nazorgmaatregelen geborgd zal worden. Nazorg is ons inziens een onlosmakelijk onderdeel van een bodemsanering. U wilt een 'knip' leggen en stelt dat een restverontreiniging na instemming met het evaluatieverslag onder het regime van de Omgevingswet valt. Wij verzoeken u aan te geven op welke wijze actieve en passieve nazorgmaatregelen in de uitvoeringsregelgeving terecht zullen komen.

6. Effecten van de wet

In de memorie worden de effecten van de wet slechts beperkt beschreven. In het betreffende hoofdstuk wordt bijvoorbeeld niet ingegaan op de benodigde capaciteit van de gemeenten die momenteel geen bevoegd gezag Wet bodembescherming zijn. Bovendien zullen verschillende onderdelen van de herziene regelgeving nog moeten worden uitgewerkt in de uitvoeringsregelgeving. Dit maakt het met name voor deze niet-rechtstreekse gemeenten moeilijk om de nieuwe bodemtaken in beeld te brengen en daarop te kunnen reageren.

Wij verzoeken u tevens om nader in te gaan op de onderwerpen waarover in het convenant bodem en ondergrond afspraken zijn gemaakt, zoals het voorkomen van diffuse verontreinigingen en voormalige stortplaatsen.

7. Totstandkoming uitvoeringsregelgeving

Wij verzoeken u bij het opstellen van de uitvoeringsregelgeving onder meer rekening te houden met:

- De relatie en afstemming met de geldende arbo-regelgeving;
- De beschrijving van asbest in het normenstelsel;
- De bestaande zorgplicht ten aanzien van asbestverontreiniging die geldt vanaf 1993;
- Het aanpassen van de geldende protocollen;
- Het belang van goed historisch onderzoek op locatieniveau, de beschikbaarheid van (bodem)informatie die hiervoor nodig is en de verantwoordelijkheid hiervoor;
- Voormalige stortplaatsen. De memorie gaat er aan voorbij dat voor veel voormalige stortplaatsen niet mogelijk is over te gaan tot de vaststelling en aanpak van eventuele risico's, omdat deze stortplaatsen niet vallen onder de reikwijdte van zowel de Wet bodembescherming als de Wet milieubeheer.
- Mogelijke reparaties van onduidelijkheden in de huidige regelgeving, zoals een betere afstemming tussen de wijze waarop bodemnormen in het kader van saneringsnoodzaak,

hergebruik van grond en arbo-regelgeving worden gehanteerd. Hierbij zou in het bijzonder aandacht moeten worden besteed aan de uitlegbaarheid van het beleid aan de maatschappij.

- In vaste jurisprudentie op grond van de Wet bodembescherming liggen verschillende uitgangspunten voor de uitvoering van de bodemtaken vast, zoals de verantwoordelijkheid voor verontreiniging veroorzaakt voor 1975 en de definitie van 'bodem' als er sprake is van minder dan 50 procent bodemvreemd materiaal. Mogelijk kunnen waardevolle uitspraken worden verwerkt in de uitvoeringsregelgeving.